

Türk Şiirinin Ulubatlı Hasan'ı Arif Nihat Asya

– M.Nihat Malkoç · 05 Ocak 2021

M. NİHAT MALKOÇ

Millî ve Manevî Bir İklimde Geçen Bir Ömrün Serencamı

Nüfus kütüğüne göre asıl adı Mehmet Arif olan Arif Nihat Asya 7 Şubat 1904'te Çatalca'nın İnceğiz Köyü'nde doğmuştur. Babası aslen Tokat'ın Kapusuz Köyü'nden olan Zîver Efendi, annesi ise Tırnovalı(Bulgaristan) Osman kızı Fatma Zehra Hanım'dır. Asya'nın en büyük talihsizliği babasını, kendisi henüz bir haftalıkken kaybetmiş olmasıdır. Babasının genç yaşta veba hastalığından ölmesi üzerine annesi Zehra Hanım, oğlu üç yaşında iken Osmanlı ordusunda görevli Filistinli bir subayla evlendirilmiştir. İkinci evliliğini yaptığı kişinin tayini Filistin'e(Akka'ya) çıkınca İstanbul'dan ayrılmışlardır. Arif'in annesinin, henüz bebeklik çağında olan oğlunu yanında götürme isteğine dedesi karşı çıkınca, küçük Mehmet Arif, annesinden uzakta, diğer akrabalarının yanında büyümek mecburiyetinde kalmıştır. Önce dedesi İbrahim Tevfik'i, sonra da ninesini kaybeden Mehmet Arif, Safranbolu'nun Yazı Köyü'nde yaşayan eniştesi Mehmet Fevzi Efendi ile üvey halası Gülfem Hanım tarafından himaye edilmiştir. Onun, doğum yeri olan İnceğiz'le ilgili kısa bir şiiri vardır. O, söz konusu kısacık şiirinde şöyle diyor: "Nerelisin diye soruyorlar:/İnceğiz köyünde doğmuşum./İnceğiz'i Çatalca'ya,/Çatalca'yı İstanbul'a bağlamışlar,/İstanbullu olmuşum."

Önemli hadiseler tarih düşürmede mahir olan usta şair Arif Nihat Asya, ebcet hesabıyla kaleme aldığı ve doğum tarihini veren "Arif'in Doğumu - Hicrî 1321" başlıklı rubaisinde şöyle der: "Arif, gökten kovuldu bozguncu diye./Çeksin bu cezayı boynunun borcu diye!/Elbet uygun olacaktır Kovadan;/Dostlar, yazınız burcunu Kova Burcu diye!"

Balkan Savaşı başlayınca dedesi İbrahim Tevfik Efendi'yle birlikte İstanbul'a gelen Mehmet Arif, Kocamustafapaşa ve Haseki Mahalle Mekteplerini bitirdikten sonra Gülşen-i Maârif Rüşdiyesi'ne girmiş, buradan parasız yatılı olarak Bolu Sultânîsi'ne, ardından da Kastamonu Sultânîsi'ne geçmiştir. O yıllarda Kurtuluş Savaşı'nı gönülden destekleyen, bu bağlamda millî ve manevî bir hava oluşturan Kastamonu'nun iklimini gönlünce solumuştur. Kastamonu, Kurtuluş Savaşı'na katılmak için İstanbul'dan İnebolu yoluyla Anadolu'ya geçenlerin uğrak noktası olduğu için Arif Nihat Asya burada mola veren vatanseverlerin toplantılarına katılmış, konuşmalarını dinlemiştir. Mehmet Akif Ersoy bunlardan biridir.

Arif Nihat Asya, I. Dünya Savaşı'nı İstanbul, Bolu ve Kastamonu'da, Kurtuluş Savaşı yıllarını ise Kastamonu'da geçirmiştir. Kastamonu Sultânîsi'ni bitirdikten sonra İstanbul Dârülmualimîn-i Âliyesi'ne giren Arif Nihat Asya, burada okurken geçimini temin etmek için bir yandan da İstanbul Posthanesi'nde

ve Anadolu Ajansı'nda çalışmıştır. Asya, 1928'de Dârümuallimîn-i Âliye'nin(Yüksek Öğretmen Okulu) Edebiyat Bölümü'nü bitirmiş ve "Edebiyat Öğretmeni" sıfatıyla ilk görev yeri olarak Adana'ya tayin edilmiştir. 1934'te askerlik görevini yapmaya gitmiş ve Soyadı Kanunu gereği "Asya" soyadını almıştır.

Arif Nihat Asya, Dârümuallimîn-i Âliye'nin son sınıfında okurken Suadiye'de oturan, saraya mensup bir ailenin kızı olan Hatice Semiha Hanım'la evlenmiştir. Asya'nın bu evliliğinden Reha Uğur ve Kemal Koray adlarında iki oğlu olmuştur.12-13 yıl süren bu evlilik sağlıklı yürümediği için çiftler ayrılmışlardır. Aileye çok önem veren Arif Nihat Asya, ikinci evliliğini 4 Aralık 1941'de "Ne şiirden, ne şöhrettendir, mutluluğum Servet'tendir!" dediği Adana Erkek Lisesi Kimya Öğretmeni Servet Akdoğan'la yapmış, şairin ölümüne dek süren bu son evlilikten Fırat ve Murat adlı iki çocukları dünyaya gelmiştir.

Arif Nihat Asya'nın Adana ve Kıbrıs Yılları

Şair Arif Nihat Asya'nın adı Adana'yla adeta özdeşleşmiştir. Çünkü Adana onun ilk görev yeridir. Öğretmenliğin zevkini burada tatmış, hayata burada atılmıştır. İlk çalıştığı okul Adana Erkek Muallim Mektebi'dir. 1931'de bu okuldaki Adana Erkek Lisesi'ne geçmiştir. Bu okuldaki vazifesi 1942'ye kadar 11 yıl devam etmiştir. Askerliğin ardından Malatya Lisesi'nde altı ay müdürlük yapmıştır. Millî Şef döneminin baskılarına boyun eğmediği için müdürlükten alınmış, aynı okulda Edebiyat ve Fransızca derslerine girmiştir. Bu vazifesinden sonra ikinci askerliğini yapmak üzere Diyarbakır'a gitmiştir. Askerlik dönüşünde 1945'te eşile birlikte tayin istemiş, tekrar Adana'ya dönmüş, Adana Erkek Lisesi'nde görev yapmış, Tarsus Amerikan Koleji'nde de derslere girmiştir. 1948'de Demokrat Parti'yi tutan gazetelerde yazılar yazdığı için Adana'dan Edirne Lisesi'ne sürülmüştür. Adana'yı çok seven ve adeta memleketi belleyen Asya, 1946 seçimlerinde bu şehirden bağımsız milletvekili aday olma da yeterli oy alamadığı için vekil seçilememiştir. 1950'de Adana(Seyhan)'dan Demokrat Parti milletvekili seçilmiştir. Dobra ve doğrucu bir insan olduğu için milletvekilliği uzun sürmemiştir.

Arif Nihat Asya, 1954'te tekrar çok sevdiği öğretmenlik mesleğine dönmüştür. Önce Eskişehir Lisesi'nde, ardından da Ankara Gazi Lisesi'nde görev yaptıktan sonra, 1959'da eşile birlikte Kıbrıs'a tayin edilmiştir. İki yıl boyunca Lefkoşa Türk Erkek Lisesi'nde edebiyat öğretmenliği görevinde bulunmuştur. 1961'de Türkiye'ye dönmüş, tekrar Ankara Gazi Lisesi'nde öğretmenliğe devam etmiştir.1 Mart 1962'de de buradan emekli olmuştur.

Arif Nihat Asya'nın Edebî Şahsiyeti

İsmi Türk edebiyatına "Bayrak Şairi" olarak yazdıran Arif Nihat Asya, Cumhuriyet dönemi şiirimizin mümtaz şahsiyetlerinden biridir. O, şiire çocuk denilebilecek yaşlarda Birinci Dünya Savaşı yıllarında bazı destancılardan Haseki'de okuyarak sattıkları harp destanları aracılığıyla ilgi duymuştur. Edebiyat dünyasına ilk adımını şiirle atan Arif Nihat'ın şairlik yönünü ilk keşfeden kişi, Bolu Sultânîsi'nden öğretmen, dönemin Bolu Maarif Emni Mustafa Necati Bey olmuştur. Aynı Mustafa

Necati Bey ileride Atatürk'ün Milli Eğitim Bakanı da olacaktır. Mustafa Necati Bey, talebesine "Şair" diye hitap ederek onu teşvik etmiştir. O da bu alanda kendini geliştirerek hocasını mahcup etmemiştir.

Asya, ilk yazısını Millî Mücadele yıllarında Kastamonu Lisesi'nde öğrenci iken yazmıştır. Kastamonu'da Açıksöz ile Gençlik adlı mecmualarda ilk şiirleri yayımlanmış, bu şiirlerde Mehmet Arif ve A. N. (Aydın Nun) imzasını kullanmıştır. O, sade bir dille yazarak da şiirsel derinliğin ve edebî bir üslûbun yakalanabileceğini ispat eden söz üstadıdır.

Bir ömür ısrarla yazan Arif Nihat Asya, şiirlerini ve mensur şiirlerini "Hayat, Çağlayan, Türk Yurdu, Hisar, Elif, Defne, Türk Sanatı, Devlet" gibi dergilerde yayımlamıştır. "Görüşler" ve "Başak" adıyla iki de dergi çıkarmıştır. O; fıkra, deneme ve vecizelerini "Türk Sözü, Demokrat, Yeni İstanbul, Memleket" gazetelerinde okurlarıyla buluşturmuştur.

Çok yönlü bir insan olan Arif Nihat Asya; hem öğretmen, hem şair, hem yazar, hem de siyasetçiydi. "Fetih Marşı", "Kalk Yiğidim", "Bayrak", "Dua" ve "Naat" şiirleri millî ve manevî duygulara önem veren kitlelerin dilinde adeta pelesenk olmuştur.

Sade bir dille yazan Asya'nın şiirlerinde kullandığı başlıca temalar kahramanlık, tarih duygusu, insan, vatan sevgisi, Mevlâna, din, aşk, tabiat ve memleket güzellikleridir.

Daha çok şiir, mensur şiir, fıkra, deneme ve vecizeleriyle tanınan Arif Nihat Asya; edebiyat hayatına şiirle başlamıştır. O, şiirlerinde önce aruzu, sonra heceyi ve serbest biçimi ustalıklı kullanmıştır. Divan edebiyatının önemli bir nazım biçimi olan rubailerıyla dikkatleri üzerine çekmiştir. Asya, Türkiye'nin birbirinden güzel 1675 rubai yazmış tek şairidir.

Arif Nihat Asya'nın ilk şiir kitabı 1924'te henüz Dârülmuallimîn-i Âliye'de öğrenciyken yayımladığı "Heykeltıraş" adlı eserdir. Diğer kitapları ilk yayımlanış tarihlerine göre şunlardır: "Heykeltıraş (İstanbul 1340 r.), Bir Bayrak Rüzgâr Bekliyor (İstanbul 1945), Rubâiyât-ı Ârif (Ankara 1956), Kökler ve Dallar (İstanbul 1964), Kıbrıs Rubâileri (Ankara 1964), Nisan (Ankara 1964), Emzikler (1964), Duâlar ve Âminler (İstanbul 1967), Kova Burcu (1967), Kubbe-i Hadrâ (1967), Yürek (1968), Avrupa'dan Rubâiler (1969), Köprü (1969), Aynalarda Kalan (1969), Basamaklar (1971), Divançe-i Ârif (1971), Şiirler (1971).

Şair Arif Nihat Asya'nın özgün bir bakış açısıyla kaleme aldığı mensur şiir türünde de şu kitapları vardır: "Yastığının Rüyası (Adana 1930), Âyetler (Adana 1936)."

Hem şiirde hem de düzyazıda üslûp sahibi, güçlü ve iddialı bir kalem olan Arif Nihat Asya'nın nesir kitapları ise şunlardır: "Kanatlar ve Gagalar (vecizeler 1945), Enikli Kapı (1964), Terazi Kendini Tartmaz (1967), Tehdit Mektupları (1967), Onlar Bu Dilden Anlar (Ankara 1970), Aramak ve Söyleyememek (1976), Kanatlarını Arayanlar (1976)."

Arif Nihat Asya, Türk Edebiyatında Anne Üzerine En Çok Şiir Yazan Şairdir.

Türk şiirinin Ulubatlı Hasan'ı Arif Nihat Asya, daha evvel de belirttiğimiz gibi henüz körpe bir kuzuyken sevgili annesinden ayrılmak mecburiyetinde kalmıştır. Bu ayrılığın sebebi ölüm değil, ağır hayat şartlarıdır. Annesi yaşarken annesiz büyümesi onu derinden etkilemiştir. Bunun burukluğunu bir ömür boyu yaşamış, şiir ve hatıralarında bundan sıkça söz etmiştir. Asya, annesiyle ilgili şunları söyler: "Ben hem yetim hem de öksüz büyüdüm. Benim, 1904 yılında Çatalca'nın İnceğiz köyünde doğumumdan 7 gün sonra babam Ziver Efendi vefat etmiş. Daha yedi günlükken yetim kalmışım. Annemi çok zor hatırlıyorum. Hani insanın gördüğü karışık rüyalar var ya işte öyle! Annemin yüzü sisler, bulutlar, beyaz örtüler arkasında. 1908 yılında, annemin kısmeti çıkmış. Evlenip Akka'ya gitmiş. O zamanlar Akka bizimdi. Dedem, annemin evlenmesine itiraz etmemiş; ama beni de ona vermemiş. Annem evden hıçkırıklarla ayrılmış. Dolayısıyla ben dört yaşından itibaren kimsesiz kaldım. Bu ne demektir biliyor musun? Bu bir çocuğun dipsiz bir uçuruma düşmesi demektir."

Annesizlik acısını ve anne hasretini iliklerine kadar hisseden Arif Nihat Asya, bir ömür öksüz yaşadığı için Türk edebiyatında anne üzerine en çok şiir yazan şair olmuştur. Bazı şairler hiçbir anne şiiri yazmadığı halde onun anne üzerine yazdığı şiirlerinin sayısı 11'dir. Onun şu mısraları annesiz bir şairin yüreğindeki tarifsiz acıları bize bütün çıplaklığıyla yansıtır: "Arif'ine kimler yavrum der anne?/Beni evlât bilmez elbet her anne/Senin evin, senin dizin saadet/Nerde şimdi öyle mes'ut bir anne!/Bir mukaddes kitap gibi öpeyim/İnce solgun ellerini ver anne/Camlarımı kırdı kış âh üşüdüm/Pencereme çarşafını ger anne..."

Yine aynı Arif Nihat Asya "Anne " adlı bir başka şiirinde bir annenin çocuğuna dair içli terennümlerini şiir diliyle söyle ifade etmektedir: "İlk kundağın/Ben oldum, yavrum;/İlk oyuncağın/Ben oldum.//Acı nedir/Tatlı nedir... bilmezdin/Dilin damağın/Ben oldum./Elinin ermediği/Dilinin dönmediği/Çağlarda yavrum/Kolun kanadın/Ben oldum,/Dilin dudağın/Ben oldum.//Lâyık değildim/Lâyık gördüler/Annen oldum yavrum/Annen oldum!"

Yüreğindeki hasretle onlarca anne şiiri yazan Arif Nihat Asya, 1947 yılında, üç yaşından beri haber alamadığı ve öldüğünü düşündüğü annesinin Filistin'in Âkka şehrinde yaşadığını öğrenmiş, eşi ve kızıyla birlikte Âkka'ya annesiyle buluşmaya gitmiştir.

Arif Nihat Asya'nın Mevlevîliği ve "Kubbe-i Hadrâ"

Arif Nihat Asya, 1933'te Üsküdar Mevlevîhanesi'nin son şeyhi Ahmet Remzi Akyürek'le tanışmış, geçen zaman içerisinde Mevlevilikte şeyhlik makamına kadar yükselmiştir. "Kubbe-i Hadrâ" adlı kitabındaki şiirlerin tamamı Mevlânâ ve Mevlevîlikle ilgilidir. Bu kitaptaki eserler onun en derin ve maneî yönü yüksek şiirleri arasında sayılır.

Aslında Kubbe-i Hadrâ, Mevlânâ Celâleddin-i Rumî'nin Konya'da yattığı türbedir. Yeşil kubbeli olması, "Kubbe-i Hadrâ" adıyla anılmasına sebep olmuştur.

Kubbe-i Hadrâ, Mevlânâ'dan esintilerin yer aldığı bir şiir kitabıdır. Kitaptaki mistik ve rindane duygular Asya'nın gönül dünyasını açığa vurur; okuyucuları mânâ âlemine götürür. Tasavvufi şiirlerin yer aldığı bu kitapta beyit nazım şekli kullanılmıştır. Ölçü olarak da aruz tercih edilmiştir. Bu şiirlerdeki metafizik duygular ve sonsuzluk özlemi dikkatlerden kaçmaz.

Arif Nihat Asya, bir maneviyat güneşi olan Mevlâna'ya gönülden bağlanmış, onun izini iz etmiştir kendisine. Kubbe-i Hadrâ'daki şu mısralar onun bu yönünü gösterir: "Ne şiir söyledimse hepsi onun/ Eserim vâridât-ı Mevlânâ/ Ve hayâtım hayât-ı Mevlânâ."

Arif Nihat Asya'nın Naat'ı Söz Tuğlalarıyla İnşa Edilmiş Bir Abidedir

Arif Nihat Asya'nın Peygamber Efendimizi anlattığı "Naat" şiiri bugüne kadar yazılmış naatların en etkileyicisi ve de yüreğe en çok tesir edenidir. O, bu şiirini sanki bir cezbe hâlinde yazmış gibidir. Zira bu naat Hz. Peygamber'e duyulan hasreti dile getiren coşkun yürek çağlayanları gibidir. Şiirde mâzi, hâl ve istikbal adeta mezcedilmiştir.

Haklı olarak "Bayrak Şairi" olarak takdim edilen Arif Nihat Asya, aynı zamanda bir o kadar da "Naat Şairi"dir. Çünkü onun "Naat"ı en az "Bayrak" kadar derin anlamlı şiirlerinden biridir. Onu sadece "Bayrak" şiiriyle anmak ve tematik tesir alanını sınırlamak doğru değildir.

Asya, "Naat" isimli şiirinde Asr-ı Saâdet'e duyduğu özlemi üst perdeden dillendiriyor. O güzel günlerin geride kalması, yaşanan ân'ın olumsuzlukları onu kederlendiriyor. Şiirine mâzinin tasviriyle başlayan Asya, son peygamber Hz. Muhammed(sav)'in kapısına gelenlerin Müslüman olarak geri döndüklerini hatırlatıyor bizlere. Öyle ki her tarafta tevhit inancının gönülleri coşturan yansımaları var. Dudaklardan dökülen dualar Hakk katında kabule namzettir. Asya, o günleri yaşamayı çok istese de o mesut günler çok gerilerde kalmıştır.

Asya, Naat'ında Peygamber Efendimizi "Abdullah'ın yetimi, Âmine'nin öksüzü, Hatice'nin gencası, Aişe'nin gülü, göklerin resûlü ve ümmetinin gözbebeği" olarak niteler. Bu şiirdeki gonca ve gül imgeleri Resulullah'ın gençlik ve orta yaşlılığını ifade etmesi açısından özgün benzetmelerdir. Şiirde günümüzden kaçış, mâziye sığınma düşüncesi ağırlıktadır. "Biz bu dünyadan nereye/Göçelim, yâ Muhammed?" dizeleri hâlden şikâyetin ve çaresizliğin ifadesidir. Peygamberimiz İslâm'ı tebliğ yıllarında işler sarpa sarınca Mekke'den Medine'ye göçmüştü. Şair Asya buna telmihte bulunarak ve XX. yüzyıl Müslümanlarının böyle bir imkânının olmadığını üzülenek belirtir. Bugünkü insanlığın gelmiş olduğu noktayı da "Kâbe'ne siyahlar/Yakışmamıştır, yâ Muhammed,/Bugünkü kadar!" dizeleriyle anlatmıştır.

Son nefesine kadar millî ve manevî değerleri şiirine temel yapan Arif Nihat Asya'nın Naat şiiri dışında Peygamberimizi anlattığı başka şiirleri de vardır. Bunlardan biri de "Müjdeler" şiiridir. O, bu şiirinde "Değil insanlara yalnız -ey çağ-/Müjdeler hem yere, hem eşyaya/Ki Muhammed gelecek dünyaya//Müjde Musa ile İsa'ya -bugün/Müjde mağdur edilen Yahya'ya/Ki Muhammed gelecek dünyaya" diyerek Resul'un kutlu gelişini muştulamıştır.

"Ne Demekmiş/"Yasak! "/İşiniz mi Kalmadı/Yapacak?

Bugünkü gençlik pek bilmesede, ülkemizde uzun yıllar boyunca başörtüsü dramı yaşanmıştı. Kızlarımızı sırf başörtüsü taktıkları, dolayısıyla da, sözüm ona, laikliğe aykırı davrandıkları için üniversite kapılarından gerisingeri döndürülmüştü. Bu anlamsız tepki ve ötekileştirme yüzünden kızlarımızın ve ailelerinin psikolojileri bozulmuş, geleceğe yönelik hayalleri tırpanlanmıştı. Bu yasakçı durum ve tutum Arif Nihat Asya döneminde de vardı ki o, bununla ilgili olarak "Başörtüsü" adını verdiği anlamlı ve iğneleyici bir şiir yazmıştır. Bu konuya da duyarsız kalmamıştır. Millî ve manevî yönü fevkalâde güçlü olan, geçmişiyse daima gurur duyan Asya, bahsi geçen şiirinde sert bir üslûpla muhataplarına şöyle demiştir:

"Ne demekmiş/"Yasak! "/İşiniz mi kalmadı/Yapacak?//Ne diye karışırırsınız/Saçımıza-başımıza,/Bizi oyuncağınız mı sandınız/Bakıp yaşımıza?//Sebebini anlatamayacağınız/Çocukça bir devrin hevesinden/Karşınızdaki en güzel portreleri/Mahrum ettiniz çerçevesinden!//Kim demiş, ki:"Başörtüsüydü o! "/Başımızın -renk renk-/Süsüydü o!//Altında saçlarımız,/Arkadan, ne hoş sarkardı;/Kimimizde -örgü örgü-sarmaşıklaşır.../Kimimizde, su olup akardı!//Şu, bu nâmına "Yasak! " demiş/Bulundunuz, tez elden;/Ne olurdu, anlasaydınız biraz da,/Güzellikten, güzelden!// Siz, bizden değilsiniz,/Tanımıyoruz hiçbirinizi,/Çekin başımızdan/Ellerinizi!//Bir gericilik tutturmuşsunuz;/Gericilik değil, Türk'ün köy modasıdır bu.../Üstelik, ninemizin başımızda/Taşdığımız hatırasıdır bu!//Dediniz: "Çıkacak başınızdandan/Başörtünüz! "/Alın -öyleyse- onunla/Yüzünüzü örtünüz!"

Arif Nihat Asya 71 yaşındayken, çok sevdiği ve ömrünün çeyreğini geçirdiği Adana'nın kurtuluş gününde, 5 Ocak 1975 tarihinde tedavi görmekte olduğu Ankara Numune Hastanesi'nde darü'l bekaya göçmüştür. Asya, öldüğünde çok sevdiği şehirlerden biri olan Mevlâna diyarı Konya'da defnedilmek istediğini belirtse de 6 Ocak 1975 tarihinde başkent Ankara'daki Karşıyaka Mezarlığı'nda toprağa verilmiştir. Allah rahmet eylesin.